

Олексій Анатолійович Листонад,
 доктор педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки,
 Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
 університет імені К. Д. Ушинського»,
 вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

ФЕНОМЕН ТВОРЧОСТІ В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Визначено й обґрунтовано роль та місце проблеми творчості в контексті дослідження ефективності підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Схарактеризовані основні напрями відображення феномена «творчість» в сучасних теоретичних і методичних дослідженнях різних аспектів підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності.

Ключові слова: творчість, майбутні вихователі, дошкільні навчальні заклади.

Модернізація системи освіти в Україні, відповідно до світових тенденцій інтеграції, зміни світоглядної парадигми вимагає висококваліфікованого, конкурентоспроможного педагога. У зв'язку з цим зростають вимоги до професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, які повинні забезпечувати різнобічний розвиток дітей, створюючи умови для формування їхнього творчого потенціалу. З огляду на вище зазначене, актуалізується проблема творчості в контексті дослідження ефективності підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Тому, професійна діяльність вихователів дошкільних навчальних закладів сьогодні визначається не лише необхідністю оволодіння високим рівнем загальної культури, професійно-педагогічною компетентністю, але й здатністю нетрадиційно підходити до вирішення різноманітних педагогічних ситуацій, здійснювати свою діяльність на творчій основі. Діяльність на творчій основі дозволяє вихователям дошкільних навчальних закладів формувати і досягати цілей навчання та виховання дітей дошкільного віку адекватних їх віковим, освітнім, виховним і розвивальним можливостям; моделювати доцільні зміни в організації, структурі і змісті освітнього процесу дошкільного навчального закладу; цілеспрямовано та своєчасно вносити корективи в процес розвитку дитини.

Мета статті – визначити й обґрунтувати роль та місце проблеми творчості в контексті дослідження ефективності підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

У низці наукових досліджень визначено різні аспекти підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності: формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки (Г. Беленька), сутність компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищому навчальному закладі (А. Богуш), фахова підготовка педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей (Н. Грама), підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями (Т. Жаровцева),

підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до організації процесу науково-практичного оволодіння дошкільниками об'єктами довкілля (Л. Зайцева), професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з дезадаптованими дітьми (Л. Зданевич), моніторинг якості професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти (Е. Карпова), розвиток методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін спеціальності «Дошкільна освіта» в умовах підготовки за магістерською програмою (І. Княжева), підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності (Л. Козак), організація професійного самовиховання майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів (О. Кучерявий), професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищому навчальному закладі в системі заочного навчання (В. Нестеренко), художньо-педагогічна підготовка студентів факультету дошкільного виховання педагогічного університету (Г. Підкурманна), підготовка фахівців з дошкільної освіти за кредитно-модульною системою організації навчального процесу (Т. Поніманська), музично-педагогічна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у педагогічних університетах (Т. Танько) та інші.

Аналіз наукової літератури свідчить, що авторами визначено різні аспекти проблеми творчості в контексті дослідження ефективності підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. По-Перше, на чому наголошують дослідники, що творчість це складова сучасної парадигми дошкільної освіти. Так, Г. Підкурманна [8], аналізуючи теоретичні і методичні основи художньо-педагогічної підготовки студентів факультету дошкільного виховання педагогічного університету, зазначає, що входження України в освітній простір співдружності розвинутих країн вимагає розробки проектно-творчої парадигми професійної підготовки майбутніх вихователів, що повинна прийти на зміну нормативно-дисциплінарної.

Проектно-творча парадигма передбачає усвідомлення підготовки майбутніх вихователів

крізь призму становлення їх професійної компетентності, ерудиції, творчого мислення і культури особистості, вимагає не заучування готової інформації, а засвоєння і усвідомлення знань в процесі їх самостійного моделювання, проектування, конструювання тощо. У концепції Г. Підкурганної положення нової проектно-творчої парадигми професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів передбачають організацію педагогічного процесу як суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії, здобування студентами знань не у готовому вигляді, а в процесі різноманітних форм і методів самоосвіти і творчого саморозвитку [8, с. 10]. На цих підставах педагогічна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів розглядається автором як творчий процес.

Таку ж думку обґрунтовує В. Нестеренко, досліджуючи особливості підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання [7]. Автор зазначає, що педагогічна творчість є необхідною складовою професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, яка на її думку, може бути реалізована через суб'єкт-суб'єктну педагогічну взаємодію.

На думку вченої, суб'єктна позиція студента в освітньому процесі має підкріплюватися вмінням учитись, яке не виникає само по собі. У цьому контексті основними ознаками суб'єкта, що відрізняють його позицію в навчанні є такі: усвідомленість інформаційного запиту, виражена в розумінні сенсу і цілей звертання до того чи того освітнього змісту і його джерел; ангажованість, що передбачає добровільне і творче включення в освітній процес; здатність до (само) рефлексії з приводу змісту, процесу, результатів навчання; критичність мислення, що дозволяє адекватно оцінювати і корегувати хід навчання; відкритість і децентрованість мислення як вміння сприймати множинність поглядів на світ, довоколишню дійсність та інші погляди; інформаційна культура, що дозволяє знаходити і пред'являти іншим власні уявлення і знання, які породжуються в міру освоєння змісту освіти; самостійність у досягненні позитивних освітніх результатів; вміння вчитися в системі полісуб'єктних відносин [7, с. 14].

Досліджуючи особливості розвитку методичної культури у випускників факультетів дошкільної освіти, І. Княжева зазначає, що розвитку творчості в процесі їх професійної підготовки приділяється недостатньо уваги [5, с. 5]. Автор констатує, що в багатьох нормативних актах, що регламентують діяльність і напрями модернізації професійно-педагогічної підготовки фахівців системи дошкільної освіти, наголошується, що саме педагогічна творчість сприяє підвищенню ефективності цього процесу і конкурентоспроможності випускників вишу, через створення простору для творчого самовизначення викладачів і студентів, розвитку в них здатності до самовдосконалення, опанування засобами творчого підходу до роботи тощо [5, с. 3].

Аналізуючи особливості професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, Л. Зданевич зазначає, що головним завданням професійної підготовки студентів є формування їх як суб'єктів професійної діяльності, – носіїв здатності, готовності й вміння виконувати діяльність; відповідати за її результат, здійснення і розвиток, бути творцем своєї професійної діяльності [4, с. 28-29].

Важливе значення у підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів Л. Зданевич, відводить феномену «творчість». У дослідженні доводиться, що творчість є необхідною складовою професійної діяльності вихователів дошкільних навчальних закладів і невід'ємною складовою їх професійної підготовки у вищому навчальному закладі. На думку автора, це пов'язано з тим, що сучасні виклики змінюють цілі професійної підготовки у напрямку посилення творчої спрямованості.

Автором обґрунтовано, що соціальним замовленням суспільства є підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів із сформованим творчим рівнем професійної готовності до роботи з дезадаптованими дошкільниками [4, с. 20]. У дослідженні Л. Зданевич, рівнями професійної підготовки майбутніх вихователів до роботи з дезадаптованими дітьми, визначено творчий, моделюючий, конструктивний, адаптивний та репродуктивний [4, с. 25].

У дослідженні процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, яке виконано Т. Танько, відмічається, що він, передусім спрямований, на розвиток творчої особистості, розмаїття її виявлень, нестандартності, на вміння молодого фахівця дошкільного профілю реалізувати власний креативний потенціал у кожній освітній ситуації [10, с. 4]. Для забезпечення ефективності підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, на переконання Т. Танько [10], необхідна цілісна організаційно-методична система, що забезпечує розвиток майбутнього вихователя як творчої особистості, здатної до творчого самовираження. Таким чином, творчість, творче самовираження, у дослідженні Т. Танько, виступають показником ефективності підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів і її засобом [10]. Разом з тим більш детально з погляду визначення поняття, обґрунтування сутності, структури, умов формування цей феномен автором не розглядається.

У дослідженні Г. Беленької [1], обґрунтовано концепцію формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки. Автор виходить з того, що орієнтація цілей професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів спрямована на формування майбутнього фахівця не тільки як висококваліфікованого виконавця, але й як професіонала, для якого потреба в реалізації професійного потенціалу є домінуючою.

До феномена творчості автор звертається при визначенні рівнів професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Високий – творчий рівень професійної компетентності майбутніх вихователів в інтерпретації дослідниці характеризується гуманістичною діловою спрямованістю, внутрішньою позитивною мотивацією професійної діяльності і навчання; високим рівнем знань та фахових умінь, позитивною стабільністю результатів діяльності, адекватною самооцінкою; любов'ю до дітей, що поєднується з вимогливістю, високим або середнім рівнем розвитку емпатії та вміння управляти своїми психічними процесами, високим рівнем розвитку комунікативних умінь, що дають їм змогу самостійно, швидко і творчо вирішувати професійні завдання [1]. Тобто, на думку Г. Беленької, творчість виступає найвищим проявом професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Однак, наведений нею опис характеристик цього рівня не виявляє сутнісних ознак творчості і виходить далеко за її межі.

Досліджуючи процес професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з неблагополучними сім'ями, Т. Жаровцева зазначає, що існують протиріччя між традиційною технологією організації педагогічного процесу у вищому навчальному закладі й завданнями підготовки активного, творчого, високопрофесійного вихователя, здатного працювати з сім'єю в умовах сучасних соціально-економічних перетворень [3, с. 5]. Також автор відзначає, що орієнтація на творчу працю в педагогічній професії сприяє досягненню майбутніми вихователями рівня вільного володіння педагогічною професією, чіткому усвідомленню мети та визначенню послідовності професійних планів [123, с.12].

Далі феномен творчості згадується вченою серед факторів ефективної підготовки студентів, до низки яких віднесено толерантність викладача у відносинах зі студентами; наявність рефлексії в педагогічній діяльності; потреба педагога у творчій діяльності; здатність до педагогічного прогнозування; варіативність функціонально-рольових позицій взаємодії викладача зі студентами; здатність до емпатії; педагогічна мобільність; критичний склад мислення викладача вищого навчального закладу; професійна компетентність [3, с. 12]. В такий спосіб, на думку Т. Жаровцевої,

творчість виступає важливим фактором ефективної професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з неблагополучними сім'ями [3, с. 15]. Таким чином, творчі методи у дослідженні Т. Жаровцевої використовуються для досягнення бажаного результату – готовності майбутніх вихователів до роботи з неблагополучними сім'ями.

О. Кучерявий [6] пропонує для якісного оновлення системи професійної підготовки вихователів здійснювати її засобами організації професійного самовиховання. Концепція О. Кучерявого визначає професійне самовиховання як здатність майбутніх вихователів до процесу самотворчості, що функціонує на основі єдності свідомості і самосвідомості особистості студента і спрямована на формування інтегральної готовності до самостійної праці. Запропонований вченим підхід дещо відрізняється від традиційного погляду на професійне самовиховання, як на свідому роботу щодо вдосконалення своєї особистості як професіонала У розумінні автора чітко визначеною якісною сутністю самовиховання є його здатність розвиватися як прояв творчого процесу. При цьому загальною психологічною умовою виступає єдність свідомості і самосвідомості особистості, а орієнтиром професійного самовиховання – готовність до самостійної праці як комплексу загальних і специфічних фахових умінь педагога [6, с. 6]. Зауважимо, що багатьма дослідниками експериментально доведено, що саме творчі форми і методи фахової підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів є найбільш ефективними.

Отже, проведений огляд відображення проблеми творчості в контексті дослідження теоретичних і методичних аспектів підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності, дає підстави констатувати, що творчість декларується: 1) як складова сучасної парадигми освіти; 2) як результат підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності (розвиток творчої особистості, сформованість творчого потенціалу, сформованість творчих здібностей тощо); 3) особливий – найвищий рівень готовності до професійної діяльності; 4) умова ефективної професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; 5) засіб підготовки до професійної діяльності; 6) етап підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : [монографія] / Ганна Володимирівна Беленька. – К. : Університет, 2011. – 320 с.
2. Богуш А. Творче самовираження дошкільників у художньо-мовленнєвій діяльності : [монографія] / Алла Богуш, Людмила Березовська. – Одеса : М.П. Черкасов, 2008. – 202 с.
3. Жаровцева Т. Г. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. Г. Жаровцева. – Одеса, 2007. – 44 с.
4. Зданевич Л. В. Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з дезадаптованими дітьми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня

- доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. В. Зданевич. – Житомир : Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка, 2014. – 44 с.
5. Княжева І. А. Теоретико-методологічні засади розвитку методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін в умовах магістратури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»; 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / І. А. Княжева. – Одеса, 2014. – 45 с.
 6. Кучерявий О. Г. Теоретичні і методичні основи організації професійного самовиховання майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. Г. Кучерявий. – К., 2002. – 37 с.
 7. Нестеренко В. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання: теоретико-методологічний аспект : [монографія] / В. В. Нестеренко. – Одеса : Лерадрук, 2012. – 219 с.
 8. Підкурманна Г. О. Теоретико-методологічні та методичні основи художньо-педагогічної підготовки студентів факультету дошкільного виховання педагогічного університету : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Г. О. Підкурманна. – К., 2003. – 40 с.
 9. Розвиток творчої активності майбутніх педагогів: теорія і практика : [монографія] / Е. Е. Карпова, В. В. Нестеренко, О. А. Листопад, Н. В. Кононенко, Т. І. Койчева. – Одеса, 2005. – 276 с.
 10. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 / Т. П. Танько. – Харків, 2004. – 41 с.

*Алексей Анатолиевич Листопад,
доктор педагогических наук, доцент кафедры дошкольной педагогики,
Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический
университет имени К. Д. Ушинского»,
ул. Старопортофранковская 26, г. Одесса, Украина*

ФЕНОМЕН ТВОРЧЕСТВИ В КОНТЕКСТЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Определена и обоснована роль и место проблемы творчества в контексте исследований эффективности подготовки будущих воспитателей дошкольных образовательных учреждений. Доказано, что профессиональная деятельность воспитателей дошкольных образовательных учреждений сегодня определяется не только необходимостью овладения высоким уровнем общей культуры, профессионально педагогической компетентностью, но и способностью нетрадиционно подходить к решению разнообразных педагогических ситуаций, осуществлять свою деятельность на творческой основе, что позволяет воспитателям дошкольных образовательных учреждений формировать и достигать целей обучения и воспитания детей дошкольного возраста адекватных их возрастным, образовательным, воспитательным и развивающим возможностям; моделировать целесообразные изменения в организации, структуре и содержании образовательного процесса дошкольного образовательного учреждения; целеустремленно и своевременно вносить коррективы в процесс развития ребенка. Охарактеризованы основные направления отображения феномена «творчество» в современных теоретических и методических исследованиях разных аспектов подготовки будущих воспитателей дошкольных образовательных учреждений к профессиональной деятельности. Анализ отображения проблемы творчества в контексте исследования теоретических и методических аспектов подготовки будущих воспитателей дошкольных образовательных учреждений к профессиональной деятельности дает основания констатировать, что творчество декларируется: как составляющая современной парадигмы образования; как результат подготовки будущих воспитателей дошкольных образовательных учреждений к профессиональной деятельности (развитие творческой личности, сформированность творческого потенциала, сформированность творческих способностей и т.д.); особенный – наивысший уровень готовности к профессиональной деятельности; условие эффективной профессиональной подготовки будущих воспитателей дошкольных образовательных учреждений; средство подготовки к профессиональной деятельности; этап подготовки.

Ключевые слова: творчество, будущие воспитатели, дошкольные образовательные учреждения.

Oleksii Anatoliievych Lystopad,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Faculty of Preschool Education,
State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»,
26, Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine*

THE PHENOMENON OF CREATIVITY IN THE CONTEXT OF THE RESEARCH DEVOTED TO THE EFFICIENCY OF THE FUTURE PRESCHOOL EDUCATORS' TRAINING

The role and place of creativity problem within the context of the research devoted to the efficiency of the future preschool educators' training have been defined. It has been proved that preschool educators' activity is determined not only by the need of obtaining a high level of common culture, professional and pedagogical competence but also by the ability to approach to the solution of various pedagogical situations in an untraditional way, to conduct his / her activity on creative basis, which allows preschool educators to form and achieve the goals of education for preschool children adequate to their age, education and development abilities; to model expedient changes in organization, structure and contents of the educational process at a preschool educational establishment, to implement corrective measures into the process of child's development purposefully and in a timely manner.

The main directions enabling the revelation of the phenomenon "creativity" in today's theoretical and methodical researches of different aspects of the future preschool educators' training in the field of professional activity have been characterized. The analysis of the problem of creativity within the context of the research in the field of theoretical and methodical aspects of the future preschool educators' training in professional activity gives enough reason to state that creativity is declared to be a constituent of the modern education paradigm; a result of the future preschool educators' training to professionally act (development of creative personality, formation of creative potential, formation of creative abilities, etc.); an especial, the highest level of preparedness to professional activity; a condition for efficient professional training targeted to the future preschool educators; a means of training in professional activity; a training stage.

Key words: creativity, futre preschool educators, preschool educational institution.

Подано до редакції: 12.01.2017 р.

Рекомендовано до друку: 26.01.2017 р.

Рецензент: д.пед.н., професор В. В. Нестеренко